

Program för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete i Linköpings kommun

Dokumenttyp: Program

Antaget av: Kommunfullmäktige 2023-10-24, § 333

Senast reviderat:

Giltighetstid: Gäller tills vidare

Diarienummer: KS 2021-178

Dokumentansvarig: Kommundirektören

Adresserat till: Samtliga nämnder

Tidpunkt för aktualitetsprövning:

Relaterade styrdokument: Handlingsplan för ökad trygghet och minskad brottslighet på allmän plats i Linköpings kommun, SBN 2023-424,

Handlingsplan för att förebygga organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism i Linköpings kommun, KS 2023-543, Kommundirektörens beslut - Åtgärdsplan för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i Linköpings kommun 2023, KS 2023-638, Handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld, KS 2018-06-12 § 267

Sökord: Trygghet, trygghetsskapande, brottslighet, brottsförebyggande, våld i nära relationer, destruktiva mansnormer, parallella samhällsstrukturer, våldsbejakande extremism.

Innehåll

1	Linköpings kommun bidrar till ökad trygghet och minskad brottslighet	4
1.1	Syfte och mål	5
1.2	Definitioner	6
1.3	Koppling till andra styrdokument	7
1.4	Styrdokument som kopplas till Program för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete i Linköpings kommun	7
2	Programmets målområden	8
2.1	Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism	9
2.2	Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Våld i nära relationer och Hedersrelaterat våld och förtryck	11
2.3	Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Allmän plats	12
3	Prioriterade långsiktiga insatser	13
3.1	Linköpings kommun förebygger destruktiva maskulinitetsnormer och våldsutövande	13
3.2	Linköpings kommun förebygger ogynnsam utveckling hos barn och ungdomar	14
3.3	Linköpings kommun förebygger och motverkar framväxten av parallella samhällsstrukturer	15
4	Arbetsätt	16
4.1	Kunskapsbaserad metodik	16
4.2	Väl avvägd och utvecklad samverkan	16
4.3	Innovativa lösningar och teknik	16
4.4	Transparens och gemensamt ansvar	17
5	Referenser	18

1 Linköpings kommun bidrar till ökad trygghet och minskad brottslighet

Tryggheten är en bas för oss människor och är viktig för att vi ska kunna förverkliga våra liv. När vi känner oss trygga ökar vårt välbefinnande. Ett trygghetsskapande arbete med satsningar på arbete, skola och fritidsaktiviteter, samarbete med näringsliv och föreningsliv bygger en attraktiv kommun där alla människor ges likvärdiga möjligheter att utveckla sina förmågor och forma sina liv.

Detta program omfattar arbetet med att minska otrygghet med utgångspunkt i att minska människors oro och rädsla att utsättas för brott. För att Linköping ska vara en trygg och säker kommun krävs ett aktivt trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete, där våldsförebyggande insatser är en central del. De brottsförebyggande insatser som genomförs i Linköping ska bidra till att tillvarata alla barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen. Kommunens säkerhetsarbete beskrivs i Säkerhetspolicy för Linköpings kommunkoncern.

Den 1 juli 2023 trädde en ny lag i kraft som ger kommunerna ett brottsförebyggande ansvar¹. Detta utifrån att kommunerna är viktiga aktörer för lokalt brottsförebyggande arbete, bland annat genom ansvaret för många områden med betydelse för detta, såsom stadsplanering, socialtjänst och skola.

Vikten av förebyggande arbete lyfts även fram i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (Skr. 2016/17:10). Med begreppet mäns våld mot kvinnor avses det våld som utövas mot kvinnor både i det privata och i det offentliga. Strategin, som även inbegriper arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, har särskilt fokus på två faktorer; våldsförebyggande insatser som når alla grupper i samhället samt mäns delaktighet i arbetet mot våld.

Det finns flera teorier innehållande olika perspektiv och förklaringar till varför människor begår brott, utsätts för brott och varför de är trygga eller otrygga. Möjligheter och begränsningar i förhållande till socioekonomiska resurser är en betydande faktor. I Agenda 2030² anges vikten av att möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet. Jämlikhetsperspektivet inkluderas således även i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet.

Programmet bygger på teorier både utifrån det brottsförebyggande arbetet och det våldsförebyggande arbetet. Det brottsförebyggande arbetet utgår i första hand från kriminologiska perspektiv på prevention och delas vanligen in i så kallad situationell och social brottsprevention. Det våldsförebyggande arbetet bygger på folkhälsovetenskapliga perspektiv på prevention och genusvetenskapliga perspektiv på våld. Även om det brottsförebyggande arbetet och det våldsförebyggande arbetet har olika teoretiska utgångspunkter finns flera gemensamma beröringspunkter, varför programmet strävar efter att kombinera de olika perspektiven för att öka tryggheten och minska brottsligheten i Linköpings kommun.

---

¹ Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196)

² Regeringen, 2022

1.1 Syfte och mål

Programmets övergripande syfte är att tydliggöra målområden, långsiktiga insatser och arbetssätt för kommunens arbete så att det bidrar till ett Linköping där brottsligheten minskar och där invånare och besökare: inte är rädda att utsättas för brott, har förtroende för kommunala instanser samt känner sig delaktiga i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet.

Det övergripande syftet konkretiseras genom programmets målområden.

Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till:

1. Organiserad brottslighet och Våldsbejakande extremism
2. Våld i nära relation och Hedersrelaterat våld och förtryck
3. Allmänna platser

Nedanstående fenomen har bäring på flera olika typer av brottslighet och människors oro och rädsla att utsättas för brott. Prioriterade långsiktiga insatser, inom kommunens berörda verksamheter och utifrån kommunens rådighet, för att bidra till programmets mål är därför att:

- Förebygga destruktiva maskulinitetsnormer och våldsutövande
- Förebygga ogynnsam utveckling hos barn och ungdomar
- Förebygga framväxt av parallella samhällsstrukturer

Programmets uppbyggnad, enligt ovan, samt gällande arbetssätt visualiseras i figur 1.

Programmets övergripande syfte är att tydliggöra målområden, långsiktiga insatser och arbetssätt för kommunens arbete så att det bidrar till ett Linköping där brottsligheten minskar och där invånare och besökare inte är rädda att utsättas för brott, har förtroende för kommunala instanser samt känner sig delaktiga i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet.

Målområden

Brott och otrygghet med koppling till:

- Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism
- Våld i nära relation och Hedersrelaterat våld och förtryck
- Allmänna platser

Prioriterade, långsiktiga insatser, för att förebygga

- Destruktiva maskulinitetsnormer och våldsutövande
- Ogynnsam utveckling hos barn och ungdomar
- Framväxt av parallella samhällsstrukturer

Arbetssätt

- Kunskapsbaserad metodik
- Väl avvägd och utvecklad samverkan
- Innovativa lösningar och teknik
- Transparens och gemensamt ansvar

Figur 1. Programmets uppbyggnad avseende övergripande syfte, målområden, prioriterade långsiktiga insatser samt arbetssätt.

1.2 Definitioner

1.2.1 Trygghet och säkerhet

Det finns flera definitioner av begreppet trygghet. Oro och rädsla för brott eller ordningsstörningar är en typ av otrygghet vilken är utgångspunkten i föreliggande program.

Säkerhet är individens faktiska risk att utsättas för brott och ordningsstörningar. Trygghet är den individuella upplevelsen av säkerhet³.

Faktorer som på den övergripande nivån påverkar tryggheten är förutom egen utsatthet för brott:

- Individens känsla av kontroll (god informell och formell social kontroll, information, rumslig tydlighet och förutsägbarhet)
- Tillit till samhället och andra människor (god förvaltning och skötsel, stöd till brottsdrabbade)
- Anhörigas och andras säkerhet (uppfattningen om risken att anhöriga ska drabbas)
- Individens tro på sin egen förmåga att förhindra brott och hantera eventuella konsekvenser av att utsättas (uppväxtförhållanden, fysiska eller psykiska förutsättningar, socioekonomiska förhållanden)

Säkerhet och trygghet har inte nödvändigtvis ett orsakssamband. Omfattande säkerhetsåtgärder kan öka otryggheten, och därför krävs det en balans mellan fokus på säkerhet och fokus på trygghet.

1.2.2 Brottsförebyggande arbete

Brottsprevention eller brottsförebyggande åtgärder syftar till att minska, begränsa eller eliminera brottslighet och dess skadeverkningar⁴. Åtgärderna som vidtas syftar till att minska brottsbenägenhet, minska risken för utsatthet eller minska det brottsalstrande i situationer.

Preventivt arbete kan delas in i tre nivåer:

- Universell prevention: Förebyggande åtgärder riktade mot den breda allmänheten eller till en större grupp av människor
- Selektiv prevention: Riktade insatser till personer, miljöer eller aktiviteter i riskzon eller som är särskilt sårbara för brottslighet eller utsatthet
- Indikerad prevention: Särskilda insatser till personer, miljöer eller aktiviteter med risk för upprepade utsatthet eller återfall i brott

Vid brottsprevention krävs en kombination av arbete i de olika nivåerna mot samma företeelse. Det universella breda brottsförebyggande arbetet är essentiellt för att förebygga brott i det längre perspektivet och kommunen har, genom sina arenor gentemot främst barn och unga och deras föräldrar, en unik möjlighet att agera innan brott, utsatthet och otrygghet uppstår. Åtgärder inom ramen för den selektiva och indikerade preventionen är också viktiga

---

³ Tryggare Sverige, 2018

⁴ Brå, 2022

för att stävja en pågående utveckling i det korta perspektivet och för att hindra att nya generationer socialiseras in i kriminalitet i det längre perspektivet.

1.3 Koppling till andra styrdokument

Det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet ska integreras i all kommunal verksamhet. Genom detta kan kommunen förebygga och begränsa negativa effekter av samhällsutvecklingen samt främja ett tryggare och säkrare Linköping. Nedanstående dokument har en särskilt tydlig koppling till, och avgränsning gentemot, detta program.

1.3.1 Säkerhetspolicy

I säkerhetspolicyn beskrivs kommunens säkerhetsarbete, bland annat inriktning för krisberedskap, civilt försvar, säkerhetsskydd, informationssäkerhet, olycksförebyggande arbete samt det interna säkerhetsarbetet. Till skillnad från säkerhetspolicyn sätter Program för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete i Linköpings kommun ramarna kring kommunens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete gentemot kommuninvånarna.

1.3.2 Samverkansöverenskommelse, åtgärdsplan och medborgarlöfte mellan Linköpings kommun och Lokalpolisområde Linköping

Samverkansöverenskommelsen mellan kommunen och Lokalpolisområde Linköping fastställer hur samverkan ska ske mellan organisationerna i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. Åtgärdsplanen, som ligger till grund för det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet, innehåller bland annat gemensamma åtgärder. Dessa, som i samverkan, mellan Linköpings kommun och Polismyndigheten, Lokalpolisområde Linköping utgör de aktiviteter som ligger till grund för den övergripande samverkansöverenskommelsen. Kommunen och Polismyndigheten har också upprättat ett medborgarlöfte som har sin utgångspunkt i samverkansöverenskommelsen.

1.4 Styrdokument som kopplas till Program för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete i Linköpings kommun

Följande styrdokument kopplas till föreliggande program och dess målområden.

1.4.1 Till målområde "Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Organiserad brottslighet och Våldsbejakande extremism" kopplas följande dokument

Handlingsplan för att förebygga organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism i Linköpings kommun. Handlingsplanen beskriver inriktningarna för kommunens arbete inom målområdet.

Tillämpningsanvisning Hantering av återvändande IS-anhängare. Tillämpningsanvisningen beskriver vilket ansvar interna och externa funktioner har i den juridiska, uppsökande och stödande processen när IS-anhängare återvänder till kommunen.

1.4.2 Till målområde “Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Våld i nära relationer och Hedersrelaterat våld och förtryck” kopplas följande befintliga styrdokument

Handlingsplan “Hot och våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck”.

Handlingsplanen utgår från FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och politiska mål såsom Agenda 2030 och det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Den övergripande målsättningen i handlingsplanen är att arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska bidra till och skapa förutsättningar för en trygg och säker kommun.

Riktlinjer för jämställdhet i Linköpings kommun. Riktlinjerna beskriver mål och ansvar för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i hela kommunen och kommunens alla verksamheter. Ett av målen i riktlinjerna är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Ett systematiskt våldsförebyggande arbete kan därför kopplas både till kommunens Program för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete och till kommunens riktlinjer för jämställdhet.

1.4.3 Till målområde “Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Allmän plats” kopplas följande befintliga styrdokument

Handlingsplan för ökad trygghet och minskad brottslighet på allmän plats i Linköpings kommun

Handlingsplanen beskriver inriktningarna för kommunens arbete inom målområdet.

1.4.4 Kommunövergripande åtgärdsplan

Åtgärdsplan för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i Linköpings kommun. Åtgärdsplanen anger konkreta aktiviteter inom varje målområde.

2 Programmets målområden

Programmet pekar ut målområden som ska prioriteras av kommunen. Inom en del av målområdena behöver lägesbilder tas fram, för att kunna prioritera inriktningen för arbetet ytterligare. Invånarnas utsatthet och rädsla för olika typer av brottslighet kan också förändras över tid, och påverka omfattning av, samt prioriteringar inom, respektive målområde. Det kan också handla om att områden behöver komma till eller tas bort. Detta behöver beaktas vid aktualitetsprövning av programmet.

Programmets målområden är till viss del överlappande, varför det är viktigt att de inte hanteras som separata arbetsområden. Exempelvis råder starkt patriarkala normer där flickor och kvinnor oftast hamnar längst ned i hierarkin i kriminella gängmiljöer, i en hederskontext och inom den våldsbejakande extremismen⁵, vilket ökar risken för att de ska

---

⁵ Göteborgs Stad, Stadsledningskontoret, 2021

utsättas för våld eller andra övergrepp. Det finns även överlappningar mellan hedersrelaterat våld och förtryck och människohandel, till exempel kan barn- och tvångsäktenskap vara ett led i människohandel, bland annat om det förekommer pengatransaktioner i samband med äktenskapet, samt att personer kan vara exploaterade inom tiggeri parallellt med att de är utsatta för barn- eller tvångsäktenskap⁶.

Inom samtliga målområden krävs en medvetenhet om att olika grupper av människor har olika behov i det trygghetskapande och brottsförebyggande arbetet. Exempelvis är otryggheten större i tätbefolkade områden jämfört med glesbygd och kvinnor rapporterar ungefär dubbelt så stor otrygghet jämfört med män⁷. Det faktum att män och pojkar är kraftigt överrepresenterade i brottsstatistiken kan bland annat leda till att flickor och kvinnor i kriminella miljöer inte uppmärksammas och att det stöd som samhället erbjuder främst är anpassat utifrån männens situation. För att hantera/bemöta dessa utmaningar tar programmet utgångspunkt i ett genusvetenskapligt perspektiv. Genus är ett begrepp för att urskilja vad som formar kvinnors och mäns sociala beteenden. Begreppet används för att beskriva och förstå hur normer, uttryck och samhällets förväntningar kopplat till socialt kön inverkar på människors liv. Både män och kvinnor behöver förhålla sig till begränsande normer om hur man ska vara som man respektive kvinna. Destruktiva maskulinitetsnormer är ett resultat av förväntningar på kön som ger negativa konsekvenser i form av exempelvis kränkningar och ohälsa som drabbar både män och kvinnor.

Anhöriga löper stor risk att själva bli utsatta för brott och spelar en viktig roll för individer som vill lämna den kriminella livsstilen. Att vara anhörig till någon som har en kriminell livsstil eller uppehåller sig i gängkriminella miljöer innebär ökade risker för att drabbas av psykisk ohälsa. Det finns även en risk att dras in i kriminalitet med vilja att stötta sin anhöriga. Som anhörig finns risk att enbart utifrån släktband, ses som måltavla av kriminella gäng och påtryckningar mot personer i den kriminellas närhet kan vara ett sätt att nå den egentliga måltavlans.

Att vara efterlevande till någon som mördas är en enorm tragedi som ökar riskerna för psykisk ohälsa, PTSD, sjukskrivning och sjukfrånvaro. För drabbade barn ökar även risken att obearbetat trauma resulterar i ett eget destruktivt beteende senare i livet.

Nätverket kan spela en viktig roll i arbetet för att den kriminella ska lyckas bryta med sin kriminella livsstil och vara en skyddsfaktor vid till exempel avhopp eller efter ett fängelsestraff. Att ha ett sunt nätverk som alternativ till det kriminella är en viktig framgångsfaktor för att skapa förändring.

2.1 Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism

Den organiserade brottsligheten utförs av någon form av kriminell gruppering med syfte att göra vinst, främst i form av pengar⁸. Brottsligheten bedrivs systematiskt som en kriminell affärsverksamhet och utgörs av häleri, smuggling och försäljning av varor eller människor.

---

⁶ Jämställdhetsmyndigheten, 2022

⁷ Brå, 2022

⁸ Brå, 2022

Varorna kan utgöras av narkotika, vapen eller stöldgods. Det är vanligt att prostitution drivs i organiserad form, dvs. genom koppleri och människohandel. Även om inte all prostitution är en del i organiserad brottslighet så omfattas även arbetet mot brottet köp av sexuella tjänster i ovanstående målområde. Detsamma gäller människohandel med barn för sexuella ändamål, barnprostitution och barnpornografi.

I den organiserade brottsligheten utnyttjas även olika former av sociala skyddsnet, så kallad välfärdsbrottslighet, och/eller bedrivs av företag som utnyttjar människor i arbete, så kallad arbetslivskriminalitet. Otillåten påverkan mot tjänstepersoner utgör också ett tillvägagångssätt för den organiserade brottsligheten.

Kommunen har rådighet att arbeta mot den organiserade brottsligheten både vad gäller rekrytering, finansiering och avhopparverksamhet. Det är dock viktigt att kommunen även riktar fokus mot efterfrågan, det vill säga mot de som köper och brukar narkotika, de som köper sexuella tjänster eller de som köper svart arbetskraft. Vidare har kommunen ett stort ansvar vad gäller att arbeta med offren för den organiserade brottsligheten.

Det demokratiska samhället ska värnas, i kommunen ska våldsbejakande extremism alltid bekämpas. Arbetet med att värna demokratin har hög prioritet även på nationell nivå. Begreppet våldsbejakande extremism innefattar rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar våld för att uppnå ett ideologiskt mål. Miljöerna kan bestå av individer, grupper eller organisationer som förespråkar, främjar eller utövar våld, hot, tvång eller annan allvarlig brottslighet för att uppnå förändringar i samhällsordningen; påverka beslutsfattandet, myndighetsutövningen eller hindra enskilda individer från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter⁹. I Sverige finns det i huvudsak tre våldsbejakande extremistiska rörelser:

- Den högerextrema miljön, tidigare kallad vit makt-miljön.
- Den vänsterextrema miljön, tidigare kallad autonoma miljön.
- Den våldsbejakande islamistiska miljön.

Miljöerna har ideologiska skillnader, men förenas i att de inte erkänner demokratiska principer och spelregler. För att motverka våldsbejakande extremism behövs en ökad förståelse för hur den fungerar och att den ideologiskt motiverade brottsligheten består av mer än terrorattentat eller enstaka, traditionella organisationer¹⁰. Det kan vara flera drivkrafter som kombineras och ibland sätts samman till en personlig ideologi, inte minst med internet och sociala medier som plattform. Området våldsbejakande extremism kan ta sig uttryck i och omfatta allt från konspirationsteorier och desinformation till skadegörelse, ordningsstörningar, otillåten påverkan, terroristbrott och terrorfinansiering.

Det har gradvis skett en institutionalisering av den våldsbejakande extremismen där radikalisering, rekrytering och finansiering sker genom bolag, stiftelser och föreningar som omsätter hundratals miljoner kronor¹¹. Vidare bedömer Säkerhetspolisen att den breda extremismen i Sverige växer, vilket gör hotbilden mer komplex. Nya aktörer uppges ständigt

---

⁹ Säkerhetspolisen, 2020

¹⁰ Säkerhetspolisen, 2021

¹¹ Säkerhetspolisen, 2020

synas i informationsflödet. Det framhålls att allt fler unga attraheras av framförallt den nätbaserade högerextremismen. I vissa fall finns även psykisk ohälsa med i bilden¹².

Kommunen ska öka förmågan att kartlägga den lokala problematiken inom området. Däribland ingår utbildning till verksamma som på olika sätt berörs av detta i sitt yrkesutövande. Fokus för kommunens arbete bör vara att förebygga radikaliserings, rekrytering, finansiering och att arbeta med avhopparverksamhet.

2.2 Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Våld i nära relationer och Hedersrelaterat våld och förtryck

Våld i nära relationer är ett stort samhälls- och folkhälsoproblem som kan förekomma i alla typer av relationer. Den som utövar våldet kan vara en partner eller någon annan som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till. Både män och kvinnor kan vara utsatta, men kvinnor utsätts i högre utsträckning för grovt, upprepat och sexuellt våld. Våldet sträcker sig från grovt våld till handlingar som kan ingå i ett mönster av utsatthet, såsom verbala kränkningar, isolering från familj och vänner, ekonomiskt utnyttjande och emotionell utpressning¹³.

Våldets karaktär i ungas parrelationer är densamma som i vuxnas relationer. Samtidigt finns särskilda omständigheter utifrån att ungdomstiden präglas av viktiga psykosociala förändringar där våldsutsatthet eller våldsutövande kan påverka möjligheterna till en framgångsrik övergång till vuxenlivet¹⁴. Det finns ytterligare grupper som riskerar en särskild utsatthet beroende på resurser och livsomständigheter. De grupper som lyfts fram är: personer i samkönade relationer, äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med utländsk bakgrund, kvinnor med missbruks- och beroendeproblem samt personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck¹⁵.

Hedersnormer handlar om en kollektiv moral där kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central, även om alla i familjen har krav på sig att följa vissa regler för att upprätthålla familjens anseende. Eftersom flickors och kvinnors oskuld och kyskhets anses vara av avgörande betydelse är barn- och tvångsäktenskap, oskuldskontroller och könsstympning av flickor och kvinnor våldsuttryck som hör samman med hedersrelaterat våld. Kontrollen inom hedersrelaterat våld och förtryck kan till exempel innebära; flickor som inte får delta i alla skolämnen; pojkar som tvingas bevaka sina systrar och vuxna kvinnor som inte får utbilda sig. Hedersrelaterat våld och förtryck sanktioneras, upprätthålls och utövas av kollektivet, vilket särskiljer det från mäns våld mot kvinnor i nära relationer som främst utförs individuellt och fördöms kollektivt¹⁶.

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är allvarliga brott som drabbar både barn och vuxna. Mot bakgrund av brottslighetens karaktär finns det svårigheter med att upptäcka och kartlägga dessa brott. Utsatthet under lång tid, ibland livslång, innebär att

---

¹² Säkerhetspolisen, 2021

¹³ Socialstyrelsen, 2016

¹⁴ Brå, 2021

¹⁵ Socialstyrelsen, 2016

¹⁶ Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, 2022

normaliseringen är stor. Eftersom mörkertalet är stort krävs flera informationskällor vid kartläggning av denna problematik.

Kommunens arbete ska inriktas mot förebyggande insatser till breda grupper i befolkningen innan våld uppstår; tidig upptäckt av våldsutsatthet och ett individanpassat stöd och skydd; tidig upptäckt, stöd och skydd för barn och unga samt tidig upptäckt och arbete med våldsutövare.

Pojkar i hederskontext beskrivs ofta som både offer och förövare då de ofta begår brott till följd av påtryckning och indoktrinering från det aktuella nätverket. Därför är det viktigt att tidigt ge unga pojkar i hederskontext verktyg för att be om hjälp, ifrågasätta rådande normer och själv få stöd för att lämna hederskontexten.

2.3 Ökad trygghet och minskad brottslighet kopplat till Allmän plats

Inkluderande och innovativ stadsplanering behövs för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden¹⁷. Utformning och gestaltning av miljön har stor påverkan för den upplevda tryggheten. Det är av vikt att säkerställa att trygghetsskapande faktorer tillgodoses och att lokala behov och förutsättningar inhämtas tidigt i utvecklingen av offentliga miljöer, särskilt runt torg och andra knutpunkter. I arbetet med att utforma kommunens offentliga rum är det viktigt att samtidigt förebygga, förhindra och försvåra att brott kan begås på den aktuella platsen. Trygghet, det vill säga rädsla/oro att utsättas för brott, i offentlig miljö skiljer sig beroende på kön, ålder med mera samt mot bakgrund av flera individuella faktorer. Vidare varierar otryggheten mellan områden och olika platser i kommunen¹⁸.

Tryggheten behöver inte nödvändigtvis vara kopplad till risk för utsatthet eller faktiskt utsatthet för brott och därför är det angeläget att undersöka vad som skapar otrygghet hos människor på olika platser i kommunen. För att fånga särskilda gruppers otrygghet kan det krävas andra metoder än konventionella trygghetsundersökningar som sker genom utskick av enkäter. Barn och unga representeras sällan i dessa undersökningar likväl som metodologin påverkar att särskilda grupper inte fångas upp. Genom att beakta trygghet och otrygghet utifrån olika gruppers perspektiv i kombination med lokal förankring erhålls förutsättningar för att vidta verkningsfulla åtgärder.

Platsanalyser och trygghetsundersökningar, i kombination med andra data, ger en bild av invånarnas trygghet kopplat till olika platser i kommunen. Dessa kartläggningar bör genomföras systematiskt och kommunens olika förvaltningar ska samverka med varandra och med polis, civilsamhället, näringsliv, fastighetsägare och andra aktörer för att skapa trygghet kring offentliga platser.

Kommunen ska utgöra en aktiv part i platsamverkan och finna former för att införa detta på flera platser i kommunen. Parallellt med detta ska arbetet med trygghetsteknik fortsätta att utvecklas och effekterna av sociala och situationella åtgärder, i kombination med trygghetsskapande teknik, ska utvärderas och införas på platser där de bedöms kunna ha en trygghetsskapande eller brottsförebyggande inverkan.

---

¹⁷ Regeringen, 2022

¹⁸ Brå, 2021

3 Prioriterade långsiktiga insatser

Nedanstående fenomen har alla bäring på flera olika typer av brottslighet och människors rädsla och oro att utsättas för brott. Det är därför angeläget att, inom kommunens berörda verksamheter och utifrån kommunens rådighet, arbeta med långsiktiga insatser för att:

- Förebygga destruktiva maskulitetsnormer och våldsutövande
- Förebygga ogynnsam utveckling hos barn och ungdomar
- Förebygga framväxt av parallella samhällsstrukturer

Kunskap och kompetens behöver vidareutvecklas för att stärka kommunens arbete inom ovanstående.

3.1 Linköpings kommun förebygger destruktiva maskulinitetsnormer och våldsutövande

3.1.1 Beskrivning

Män står för merparten av det våld som utövas, både mot andra män, kvinnor och icke-binära. Det finns dock inte en enskild faktor som förklarar varför vissa individer utövar våld eller varför våld är mer vanligt förekommande i vissa sammanhang än andra. Orsakerna till våld finns i komplexa samband mellan riskfaktorer hos individer, i relationer samt i olika livsmiljöer, sociala och kulturella sammanhang. Uppfattningar om att män är överordnade kvinnor och att det är viktigt att leva upp till olika maskulinitetsnormer har i forskning visat sig vara en riskfaktor för utövande av de flesta våldsuttryck.

Ett systematiskt våldsförebyggande arbete har därför nytta av att inbegripa ett genusperspektiv som kan bidra till förklaringar och metoder hur normer kring maskulinitet och våld kan förebyggas. Erfarenhet visar också att tidiga och breda insatser som lyfter frågor om våld och genusnormer har positiva effekter för förebyggande av våld¹⁹. Intersektionella perspektiv beskriver skärningspunkterna mellan olika maktordningar och diskrimineringsgrunder som påverkar och ibland förstärker varandra.

För att förebygga våld krävs samarbete över sektors- och organisationsgränser och ett strukturerat arbetssätt²⁰. Linköpings kommun ska utifrån sin rådighet arbeta för att minska förekomsten av våld i samhället, både det synliga och det våld som finns i det dolda. För att nå dit behöver kommunens sektorer och bolag arbeta långsiktigt och i samverkan. Arbetet ska ha utgångspunkt i hur normer kring maskulinitet inverkar på förutsättningar och drivkrafter att utföra våldsamma handlingar och engagera sig i kriminell verksamhet.

3.1.2 Inriktning för fortsatt arbete

- Utveckla ett systematiskt kommunövergripande och kunskapsbaserat våldsförebyggande arbete med fokus på insatser innan våldet uppstår, till en bred målgrupp och med utgångspunkt i ett genusperspektiv.

---

¹⁹ Jämställdhetsmyndigheten, 2020

²⁰ Jämställdhetsmyndigheten, 2020

- Utveckla arbetssätt och metoder för ett systematiskt arbete med våld, genus och samtycke i kommunens verksamheter för barn och unga.

3.2 Linköpings kommun förebygger ogynnsam utveckling hos barn och ungdomar

3.2.1 Beskrivning

Att förebygga ogynnsam utveckling handlar ytterst om att ge stöd och hjälp till barn, unga och deras familjer att utveckla kunskaper och färdigheter som kan leda till varaktiga och positiva förändringar. En central del i att förebygga ogynnsam utveckling i det brottsförebyggande arbetet handlar om insatser till barn unga med normbrytande beteende som riskerar att begå eller som begår brott. Med normbrytande beteende menas i detta sammanhang negativa, destruktiva beteenden som på olika sätt innebär överträdelser mot lagar, regler eller normer²¹.

Orsakerna till att barn utvecklar ett normbrytande beteende ser olika ut för olika barn. Det är en komplex process där en mängd risk- och skyddsfaktorer, i olika kombinationer, är förknippade med risk för delaktighet i brottsligt beteende²². Ett av de vanligaste brotten bland unga är narkotikabrott och i de flesta fallen handlar det om ringa narkotikabrott, huvudsakligen eget bruk eller innehav för eget bruk. Droganvändning i unga år och tidig brottsdebut är riskfaktorer för att utveckla problem som består i vuxen ålder. Det är därför angeläget att narkotikaproblem, liksom annat normbrytande beteende, uppmärksammas så tidigt som möjligt för att kunna motverka en fortsatt negativ utveckling²³.

Barns och ungdomars utveckling sker i samspel mellan barnets egna förutsättningar och den miljö barnet vistas i. Viktiga faktorer för att främja en gynnsam utveckling för barn är en god miljö i hemmet och en god miljö i förskola och skola²⁴. Barn och unga, men även vuxna, genomgår olika socialiseringsprocesser, det vill säga att de lär sig att anpassa sitt beteende utifrån den miljö de vistas i, såsom hemmet, skolan och närsamhället. Internet är en av alla arenor där barn och ungdomar utvecklas och genomgår olika socialiseringsprocesser, både negativa och positiva. Fler unga radikaliseras och rekryteras via digitala plattformar innehållande rasism, misogyni, radikala trosuppfattningar och konspirationsteorier²⁵.

3.2.2 Inriktning för fortsatt arbete

- Utveckla arbetet med tidiga och samordnade insatser där personal från förskola/skola/elevhälsa, fritidssektorn, hälso- och sjukvård, socialtjänst och polis, samt andra relevanta aktörer såsom civilsamhället samverkar.
- Utveckla arbetet för att säkerställa att förskola/skola och fritidsverksamhet är en brottsfri zon med nolltolerans för våld, förtryck, ofredanden och narkotika.

---

²¹ Socialstyrelsen, 2020

²² Brå, 2009

²³ Socialstyrelsen, 2022

²⁴ Folkhälsomyndigheten, 2020

²⁵ Säkerhetspolisen, 2022

- Genomföra kompetenshöjande insatser om risk- och skyddsfaktorer samt negativa socialiseringsprocesser, riktat till kommunens aktörer som arbetar med barn och unga.

3.3 Linköpings kommun förebygger och motverkar framväxten av parallella samhällsstrukturer

3.3.1 Beskrivning

Parallella samhällsstrukturer syftar till de strukturer som bidrar till brottslighet och otrygghet och som begränsar individers rättstrygghet och deras möjlighet att utöva fri- och rättigheter, samt inverkar negativt på rättsväsendets och övriga samhällsaktörers förmåga att verka²⁶.

Parallella samhällsstrukturer kan utgöras av kriminella grupper som i hög grad står utanför samhället, löser konflikter utan att involvera rättsväsendet och påverkar personer att inte vittna²⁷. Det finns även grupperingar som baseras på exempelvis släktskap, gemensam etnicitet eller religion vilka använder egna, alternativa samhällsfunktioner för att exempelvis lösa tvister, boende eller försäkringar.

Framväxten av parallella samhällsstrukturer har påverkan på hela samhället och kommunen i vilken de växer fram. Parallella samhällsstrukturer kan växa och ta sig i uttryck inom flera olika områden såsom rättsskipning, utbildning, bostadsmarknad, försörjning, betalningssystem och monopol²⁸. Gemensamt är den tystnadskultur som gradvis uppstår vilken får stora konsekvenser för rättssäkerheten. Det krävs att kommunen, tillsammans med andra samhällsaktörer, tar ett samlat grepp mot problematiken inom dessa områden.

I och med att brottslighetens karaktär och dess bakomliggande orsaker ser olika ut i olika områden, är det viktigt att genomföra en noggrann kartläggning och orsaksanalys när man ska arbeta mot brott och otrygghet med koppling till parallella samhällsstrukturer. Det är viktigt att få en grundad förståelse av vilka processer det är som påverkar utvecklingen i varje specifikt område, för att kunna angripa de faktorer som driver på en negativ utveckling.

3.3.2 Inriktning för fortsatt arbete

- Genomföra kartläggning och orsaksanalys, för att ge kunskap om vilka processer och faktorer som påverkar utvecklingen i såväl positiv som negativ riktning. Resultaten från kartläggning och analys utgör grunden för den fortsatta inriktningen på området.
- Genomgående i kommunen tillämpa denna kunskap för att i verksamheter kunna uppmärksamma faktorer som indikerar en positiv eller negativ utveckling, samt vidarefördela detta för att bidra till kommunens övergripande lägesbild och insatser.
- Bidra till stärkt förtroende för samhälleliga instanser. Det kan till exempel handla om information och dialog om kvinnors och andra marginaliserade gruppers lagstadgade rättigheter, samt vilket stöd som kan erhållas från exempelvis socialtjänst.

---

²⁶ Justitiedepartementet, 2020

²⁷ Brå, 2022

²⁸ Brå, 2022

- Kommunen ska öka förmågan att i samverkan med andra aktörer arbeta mot finansiering som stödjer brottslig verksamhet, välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan.

4 Arbetssätt

4.1 Kunskapsbaserad metodik

Kommunens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete ska genomföras med utgångspunkt i ett kunskapsbaserat angreppssätt. Arbetet ska bedrivas långsiktigt och förebyggande mot orsakerna till brottslighet och människors oro och rädsla att utsättas för brott, samtidigt som mer kortsiktiga insatser kan behövas för att möta effekterna av dessa orsaker.

Det kunskapsbaserade arbetssättet utgår från att kombinera teori och forskning med praktisk kunskap och lokal förankring. Aktiviteterna som vidtas ska vara väl avvägda utifrån lokala problembilder och kombinera social prevention med situationell prevention. För att förebygga våld krävs en ökad kunskap om våldets orsaker, uttryck och konsekvenser i kommunens verksamheter liksom inom service och verksamhet kopplat till andra viktiga samhällsaktörer.

Kommunens verksamheter ska jobba systematiskt och strukturerat med metoder på universell primärpreventiv nivå, det vill säga innan våld uppstår, men även med tidig upptäckt för att förebygga att våld upprepas. Metoderna ska bidra till att problematisera och nyansera de genusnormer som bidrar till våldsutövande.

Genom att formulera konkreta aktiviteter i handlingsplaner, eller andra underliggande styrdokument, möjliggörs kontinuerlig uppföljning och utvärdering av vidtagna insatser för att säkerställa att åtgärderna leder till att uppnå målen.

Befintliga metoder bör inventeras och kontinuerligt utvärderas avseende hur de var för sig och tillsammans fyller en trygghetsskapande och/eller brottsförebyggande funktion.

4.2 Väl avvägd och utvecklad samverkan

Kommunens förvaltningar och verksamheter ska kontinuerligt utvärdera huruvida aktuella samverkansformer är effektiva och om de fyller rätt funktion. Kommunen ska vid behov omorganisera eller utöka såväl intern som extern samverkan. Den myndighetssamverkan som bedrivs idag ska fortsätta att utvecklas.

Samarbete och gemensamma åtgärder ska utvecklas och vidtas tillsammans med civilsamhället och näringslivet, i syfte att agera förebyggande utifrån lokala problembilder.

4.3 Innovativa lösningar och teknik

Kommunen ska främja att integrera nya perspektiv och lösningar i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. Traditionella åtgärder i kombination med exempelvis tekniska lösningar kan skapa nya möjligheter att fånga upp och synliggöra särskilda målgruppers behov.

Trygghetsskapande tekniska lösningar är åtgärder som syftar till att öka säkerheten och tryggheten i Linköping. Ofta förknippas trygghetsskapande teknik med traditionell kamerabevakning men det finns även andra tekniska tillämpningar som ger nya möjligheter för det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. Det gäller exempelvis kopplat till att:

- Detektera rörelse- och händelsemönster som utgör våldshandlingar, skadegörelse eller andra oönskade händelser, genom att använda kameror och mikrofoner, där bild- och/eller ljudanalys sker direkt på plats.
- Utöka möjligheten till belysning/ljussättning av platser som är otrygga eller brottsutsatta.
- Öka möjligheten till självrapportering genom appar (exempelvis Trygghetskartan).
- Öka förståelsen för invånarnas behov och skapa flödesanalyser genom att studera rörelsemönster som genereras av enheter som utnyttjar Wifi.

Vidare skulle tekniska lösningar bland annat kunna bidra till att effektivisera förvaltningen av offentliga miljöer, öka tryggheten vid skyddade boenden, öka cybersäkerhet och bidra till utveckling av trygghetszoner i offentliga miljöer.

För att kunna vidta relevanta, effektiva åtgärder mot otrygghet, brottslighet och andra oönskade händelser i kommunen krävs organisatorisk och teknisk förmåga. Information behöver samlas in, analyseras, visualiseras och utvärderas. Detta ställer krav på att kommunen söker förutsättningar för att kunna använda tekniska verktyg, såsom program för hantering av större mängder data.

Gällande införande av alla former av trygghetsskapande åtgärder är det av central vikt att utreda det faktiska behovet, vidta åtgärder som bygger på evidens och väga det mot krav på personlig integritet och juridiska förutsättningar. Om trygghetsskapande åtgärder införs utan delaktighet från invånare och besökare finns en risk att acceptansen för dessa blir låg eller att man implementerar lösningar som för vissa målgrupper får motsatta effekter. Samverkan med invånare, forskningsinstitut, civilsamhälle och näringsliv är därför en förutsättning för det fortsatta utvecklingsarbetet.

4.4 Transparens och gemensamt ansvar

Det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet ska genomsyras av intern och extern transparens och ett gemensamt ansvarstagande. Det innebär dels att arbetets inriktning ska vara tydlig och kommuniceras med de verksamheter och samarbetsparter som är berörda, men också att alla berörda parter utifrån sin verksamhet är aktiva i arbetet att gemensamt värdera och identifiera behovet av underliggande styrdokument och insatser kopplat till programmet.

Arbetet ska integreras i kommunens ordinarie styr- och ledningsmodell, vilket innebär att insatser i linje med programmet och dess underliggande styrdokument, ska inarbetas i den ordinarie budget- och verksamhetsplaneringen. Det trygghetsskapande och

brottsförebyggande arbetet ska även synkroniseras med den interna lednings- och samordningsorganisationen för att motverka segregation.

Kommunens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete ska kommuniceras löpande gentemot invånarna och i så stor utsträckning som möjligt göra dem delaktiga i arbetet. Genom att ta till vara på invånarnas behov och involvera dem i arbetet skapas en mer gedigen lägesbild samt en större känsla av ansvar och förståelse, vilket i förlängningen kan öka förtroendet för kommunen i dessa frågor.

5 Referenser

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022). Agera mot brott och otrygghet med koppling till parallella samhällsstrukturer. Stockholm: Brå

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022). Organiserad brottslighet. <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/organiserad-brottslighet.html> (hämtad 2022-09-13)

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021). Våld i ungas parrelationer. Stockholm: Brå, Rapport 2021:15

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021). Kommunala variationer i risk för otrygghet. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Kortanalys 2/2021

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). Orsaker till brott bland unga. Stockholm: Brå

Folkhälsomyndigheten (2020). Utveckling av barns och ungas hälsa. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/barn-och-unga/utveckling-av-barns-och-ungas-halsa/> (hämtad 2022-09-13).

Göteborgs Stad, Stadsledningskontoret (2021). Hederskultur, våldsbejakande islamistisk extremism och gängkriminalitet - En studie av samband. Göteborg: Göteborgs Stad, Stadsledningskontoret

Justitiedepartementet (2020). Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende brottsförebyggande rådet. <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=21465> (hämtad 2022-09-26).

Jämställdhetsmyndigheten (2022). Brister i kunskap, stöd och insatser - Redovisning av uppdraget stärkt arbete mot prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, Rapport 2022:21

Jämställdhetsmyndigheten (2021). Prostitution och människohandel. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, Rapport 2021:23

Jämställdhetsmyndigheten (2020). Inget att vänta på. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten

Nationella kompetensteamet mot våld och förtryck, Länsstyrelsen Östergötland <https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/vad-ar-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/> (hämtad 2022-09-13)

Regeringen (2022). Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/> (hämtad 2022-09-26).

Socialstyrelsen (2022). Vårdinsats som rättslig reaktion för unga som lagförs för narkotikabrott - En forskningsstudie om socialtjänstens insatser för barn och unga vuxna 15–20 år som under 2017 lagförts för brott mot narkotikastrafflagen. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2020). Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2016). Våld - handbok för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Stockholm: Socialstyrelsen

Säkerhetspolisen (2020). Årsbok 2019. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen (2022). Årsbok 2021. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen (2022). <https://www.sakerhetspolisen.se/hoten-mot-sverige/terrorism-och-extremism/valdsbejakande-extremism.html> (hämtad 2022-09-20).

Tryggare Sverige (2018), Trygghet i samhället, Rapport 2018:1. Stockholm: Jure förlag